

2015
Evropsko leto
za razvoj

naš svet
naše dostojanstvo
naša prihodnost

UMANOTERA
Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

Trajnostne skupnostne prakse – vredne posnemanja in spodbujanja

Gradivo za medije

Vsebina paketa:

1. [O projektu Skladnost politik – pogoj za doseganje ciljev mednarodnega razvojnega sodelovanja](#)
2. [Evropsko leto za razvoj](#)
3. [Razvojno sodelovanje, vzajemna odvisnost, skupna odgovornost](#)
4. [Cilji novega globalnega razvojnega okvirja – Agenda po letu 2015](#)
5. [Trajnostne skupnostne prakse](#)
6. [Skladnost politik za razvoj](#)
[Priloga: Primeri dobrih trajnostnih skupnostnih praks](#)

Kontaktne informacije

Gaja Breclj, vodja projekta

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

gaja@umanotera.org, info@umanotera.org, 01 439 7100

www.umanotera.org, www.facebook.com/umanotera, www.twitter.com/umanotera

Pogovor bo potekal v okviru projekta Skladnost politik – pogoj za doseganje ciljev mednarodnega razvojnega sodelovanja, ki ga sofinancira Urad Vlade RS za komuniciranje v okviru nacionalnega programa Evropskega leta za razvoj 2015, ki poteka pod sloganom "Naš svet, naše dostojanstvo, naša prihodnost". Vsebine izražajo mnenje avtorja in ne predstavljajo uradnega stališča Vlade Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
URAD VLADE RS ZA KOMUNICIRANJE

2. julij 2015

1. O projektu Skladnost politik – pogoj za doseganje ciljev mednarodnega razvojnega sodelovanja

Projekt *Skladnost politik – pogoj za doseganje ciljev mednarodnega razvojnega sodelovanja* poteka od maja do oktobra 2015, izvaja pa ga Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. S projektom želimo:

- širši javnosti predstaviti vsebine, povezane z Evropskim letom za razvoj 2015 s pomočjo trajnostnih skupnostnih praks, ki v našem lokalnem okolju delujejo po principu »razmišljaj globalno – deluj lokalno« in pri tem upoštevajo vodilo »dobro za vse – zame, za skupnost in za planet«. Te prakse so pogosto družbene inovacije in kažejo, kako delovati, da dosežemo trajnostni razvoj na lokalni in globalni ravni. S tem opozarjamo na globalno soodvisnost ter potrebo po odgovornem in solidarnem razvoju v skladu z nosilno sposobnostjo planeta, saj so prav države globalnega juga tiste, ki najbolj čutijo posledice netrajnostnega delovanja razvitih držav;
- na primeru trgovinske politike EU v javnosti spodbuditi kritično razmišljanje o neučinkovitosti razvojnega sodelovanja zaradi neskladnosti politik EU z razvojnimi cilji;
- spodbuditi aktivno državljanstvo organizacij in posameznikov za zmanjšanje skladnostnega deficita.

Aktivnosti projekta:

- raziskava in priprava nabora slovenskih trajnostnih skupnostnih praks;
- komuniciranje koristi, ki jih s svojim delovanjem prinašajo na lokalni in globalni ravni;
- spodbujanje nosilcev praks k aktivnemu vplivanju na politike;
- kampanja za izboljšanje skladnosti politik EU z razvojnimi cilji na primeru trgovinske politike EU (delo s poslanci Evropskega parlamenta in ulični dogodek).

2. Evropsko leto za razvoj

Leto 2015 je bilo razglašeno za Evropsko leto za razvoj (ELR 2015) in poteka pod sloganom "***Naš svet, naše dostojanstvo, naša prihodnost***".

Cilj ELR 2015 je informirati državljane EU o razvojnem sodelovanju in politikah na tem področju ter spodbuditi njihovo aktivno zanimanje za razvojno sodelovanje. Namen je poudariti konkretne rezultate in ozaveščati o vlogi razvojnega sodelovanja EU v spreminjajočem se in vedno bolj povezanem svetu.

Več: [Kaj je Evropsko leto za razvoj 2015](#), [Bilten o Evropskem letu za razvoj](#), spletna podstran [Ministrstva za zunanje zadeve](#) in spletna podstran [Evropske Unije](#).

3. Razvojno sodelovanje, vzajemna odvisnost, skupna odgovornost

Glavni cilj razvojne politike Evropske unije je zmanjšanje in dolgoročno izkoreninjenje revščine na svetu. Dodatni cilji vključujejo varovanje človekovih pravic in demokracije, spodbujanje enakosti spolov in, v zadnjem času, spopadanje z okoljskimi in podnebnimi izzivi. Evropska unija zagotavlja pomoč za razvojno sodelovanje že od leta 1957 in je zdaj največja donatorica uradne razvojne pomoči na svetu.

Mednarodno razvojno sodelovanje Slovenije je uvrščeno med slovenske zunanjepolitične prednostne usmeritve (politike MRS), Slovenija pa je donatorica razvojne pomoči od leta 2004, predvsem na območju Zahodnega Balkana.

Boj proti svetovni revščini naj bi podpiral oblikovanje stabilnejšega, mirnejšega, uspešnejšega in pravičnejšega sveta, ki odraža **soodvisnost med bogatejšimi in revnejšimi državami**. Z dejavnostmi na lokalni ravni vplivamo na reševanje izzivov na svetovni ravni. Trajnostne prakse, ki v našem lokalnem okolju delujejo po principu »**razmišljaj globalno – deluj lokalno**« in pri tem upoštevajo vodilo »**dobro za vse – zame, za skupnost in za planet**«, nam nakazujejo smer delovanja za doseganje trajnostnega razvoja na lokalni in globalni ravni. Še nikoli nismo bili tako povezani med seboj, obenem pa tudi globalno soodvisni. Zato je velika potreba po odgovornem in solidarnem razvoju v skladu z nosilno sposobnostjo planeta, pri čemer pa so prav države globalnega juga tiste, ki najbolj čutijo posledice netrajnostnega delovanja razvitih držav.

Konec leta 2015 se izteče iniciativa Združenih narodov **Razvojni cilji tisočletja** (*Millennium Development Goals – MDGs*; Razvojni cilji tisočletja: kako daleč smo prišli). V 15 letih je bil na svetovni ravni pod njenim okriljem dosežen napredek na izbranih področjih, kot so zmanjšanje revščine, smrtnosti in lakote, izobraževanje, zdravje ipd. Potreba po nadaljevanju aktivnosti za pomoč najrevnejšim skupinam svetovnega prebivalstva pa ostaja velika. Zato je letos razprava o oblikovanju nove razvojne agende intenzivna, v njej pa sodelujejo ključni deležniki: mednarodne politične organizacije, vlade, pa tudi civilnodružbene organizacije, podjetja in drugi partnerji.

4. Cilji novega globalnega razvojnega okvirja – Agenda po letu 2015

Novi globalni razvojni okvir oziroma Agenda po letu 2015 bo usmerjena v izkoreninjenje revščine, doseganje vključujočega in trajnostnega razvoja za sedanjo in prihodnje generacije ter zagotavljanje človekovih pravic in varstva temeljnih vrednot kot podlage za miroljubne in pravične družbe.

Predlagani cilji trajnostnega razvoja:

1. Izkoreniniti revščino v vseh oblikah in povesod
2. Izkoreniniti lakoto, doseči prehransko varnost in izboljšano prehrano ter spodbujati trajnostno kmetijstvo
3. Zagotoviti zdravo življenje in spodbujati blaginjo za vse in vseh starosti
4. Zagotoviti vključujoč in pravičen dostop do kakovostne izobrazbe in spodbuditi priložnosti za vseživljenjsko izobraževanje za vse
5. Doseči enakost spolov in opolnomočiti vse ženske in dekleta
6. Zagotoviti dostop in trajnostno upravljanje z vodnimi viri in sanitarnih storitev za vse
7. Zagotoviti dostop do cenovno sprejemljivih, zanesljivih, trajnostnih in modernih energetskih storitev za vse
8. Spodbuditi trajnostno in vključujočo rast, polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse
9. Zgraditi odporno infrastrukturo, spodbuditi vključujočo in trajnostno industrializacijo in spodbuditi inovacije
10. Zmanjšati neenakosti znotraj in med državami
11. Ustvariti mesta in druga poseljena območja vključujoča, varna, odporna in trajnostna
12. Zagotoviti trajnostne vzorce proizvodnje in potrošnje
13. Sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam (upoštevajoč sporazume v okviru Okvirne konvencije ZN o spremembah podnebja (UNFCCC))
14. Ohraniti in trajnostno upravljati z oceani, morji in morskimi viri za trajnostni razvoj
15. Zaščititi, obnoviti in spodbuditi trajnostno rabo kopenskih ekosistemov, trajnostno upravljati z gozdovi, zagotoviti ukrepe za boj proti dezertifikaciji, zaustaviti in obrniti trend degradacije zemljišč ter zaustaviti izgubo biotske raznovrstnosti
16. Spodbuditi miroljubne in vključujoče družbe za trajnostni razvoj, zagotoviti dostop do pravnega varstva za vse in zgraditi učinkovite, zanesljive in vključujoče institucije na vseh ravneh
17. Okrepiti načine implementacije in oživiti globalno partnerstvo za trajnostni razvoj

Proces o agendi po letu 2015 bo sklenjen na Vrhu Združenih narodov, ki bo potekal septembra 2015.

Stališča mednarodnih nevladnih razvojnih organizacij o MDGs in novi razvojni agendi za obdobje po letu 2015.

Več o agendi po letu 2015.

5. Trajnostne skupnostne prakse

Trajnostne skupnostne prakse izhajajo iz domačih naravnih in človeških virov, v lokalnem okolju delujejo po principu »razmišljaj globalno – deluj lokalno« in pri tem upoštevajo vodilo »dobro za vse – zame, za skupnost in za planet«. Te prakse so pogosto družbene inovacije¹ in kažejo, kako delovati, da dosežemo trajnostni razvoj na lokalni in globalni ravni.

Gre za prakse, ki izhajajo 'od spodaj', praviloma s strani neformalno povezanih skupnosti, njihov pomemben vidik pa je pogosto skupno ali skupinsko upravljanje oz. upravljanje s sodelovanjem uporabnikov. Pri tovrstnih praksah imajo navadno ključno vlogo prebivalci posameznih območij, predstavniki lokalnega gospodarstva in lokalne nevladne organizacije.

Tovrstne prakse lahko razumemo tudi kot poskuse uvajanja alternativnih produkcijskih, upravljaljskih in ekonomskih modelov, ki se razvijajo v različnih sferah družbe kot reakcija na očitne težave prevladujočega neoliberalnega modela tržnega gospodarstva².

Primeri trajnostnih skupnostnih praks (opisi v prilogi dokumenta):

- [Menjalni krog Zasavje](#)
- [Razvoj inovativnih lesenih oken WINTHERWAX](#)
- [Revitalizacija četrta Tabor](#)
- [Celovita urbana prenova Savskega naselja v Ljubljani](#)
- [Pošteno plačilo za pošteno delo!](#)
- [Pletilska kooperativa Breja Preja](#)
- [Zelemenjava](#)
- [ZOOPI izmenjava igrač](#)
- [Tekstilnica - izmenjava oblačil](#)
- [Načrtovanje, gradnja in vzdrževanja trajnostne gorsko-kolesarske infrastrukture](#)
- [Študentski skupnostni vrtovi](#)
- [Knjižnica REČI](#)
- [Preteklost za prihodnost](#)
- [Krajinski park Logarska dolina](#)
- [Oživljanje socialne skupnosti](#)
- [TKALKA - skupnostni razvojni center](#)
- [Semenj letni časi](#)
- [Trajnostni park Istra](#)
- [Ekološka vaška sirarna Čadrg](#)
- [Zeleni krog - skupnostno naročanje sonaravno pridelanih dobrot s slovenskih kmetij ter izmenjava semen, sadik in znanja](#)
- [Skupnostni urbani vrt Onkraj gradbišča](#)
- [Trajnostna lokalna preskrba](#)
- [Samorganizirane krajevne in četrtne skupnosti](#)
- [Varuhi semen, Društvo za ohranjanje biotske pestrosti kulturnih rastlin](#)
- [Program Šolski ekovrtovi](#)
- [GT22](#)
- [Zadruga Konopko, zadruga za razvoj trajnostne pridelave in predelave konoplje](#)

¹ **Družbene inovacije** so nove ideje (produkti, storitve, modeli), ki hkrati učinkovito odgovarjajo na potrebe družbe in ustvarjajo nove družbene odnose in sodelovanja. Gre za inovacije, ki so hkrati dobre za družbo in povečujejo zmožnost družbe, da se odziva in ukrepa. Družbene inovacije na učinkovit način rešujejo obstoječe kulturne, družbene, okoljske in ekonomske izzive. Zanje velja načelo nepridobitnosti in kolektivna last (skupnost ali člani kolektivno razpolagajo in o njej skupno odločajo). Nekatere družbene inovacije sprožijo sistemske spremembe in trajno spreminjajo obnašanje in strukture, ki so pred tem povzročile prav te izzive. Definicij obstaja mnogo, enostavna definicija pravi: Družbena inovacija se na naša na oblikovanje, razvoj, sprejem in vključevanje novih konceptov in praks, ki postavijo ljudi in planet na prvo mesto. Še bolj enostavno – družbena inovacija je ideja, ki [prispeva v javno dobro](#). **Evropska komisija** pripisuje velik pomen tudi družbenim inovacijam kot nujnemu odgovoru na nove družbene izzive, kot so npr. demografske spremembe in okoljsko vzdržen razvoj. Evropski dokumenti izpostavljajo družbene inovacije kot pot do novih načinov zadovoljevanja družbenih potreb, česar obstoječi tržni in javni storitveni sektor ne zmoreta zadostno. Družbena inovacija obravnava nove ideje, koncepte in strategije, ki odgovarjajo na potrebe družbe, kot so delovni pogoji, izobraževanje, zdravstvene storitve, opolnomočenje in razvoj skupnosti. Namen družbenih inovacij je razvoj posameznikov in krepitev civilne družbe. Družbene inovacije ustvarjajo boljši svet, tako da na učinkovit način rešujejo obstoječe kulturne, družbene, okoljske in ekonomske izzive. Razvijajo jih lahko posamezniki, skupine ali organizacije, odvijajo se lahko v neprofitnem, profitnem ali javnem sektorju. V praksi pa se vse pogosteje kaže, da družbena inovacija uspešno poveže vse tri sektorje.

² Vir: <http://prostorisodelovanja.si/>

Učinki in koristi trajnostnih skupnostnih praks

V evropsko programsko obdobje 2014–2020 je Slovenija vstopila brez uradno sprejete državne vizije in razvojnih ciljev. Upanje za premike v smeri razvoja zelenega gospodarstva je zdaj v največji meri usmerjeno v **družbeno podrast**: (nevladne) organizacije, napredna podjetja, lokalne skupnosti in civilne iniciative. Te se v čedalje večjem številu odzivajo na trenutne potrebe in želje skupnosti ter prispevajo h mnogoterim **koristim za lokalno skupnost in širšo družbo, saj prispevajo k:**

+ varovanju okolja in narave:

- s snovno učinkovitostjo, trajnostnim upravljanjem in ohranjanjem suverenosti pri upravljanju z naravnimi viri,
- z zmanjševanjem škodljivih vplivov človekovih dejavnosti na okolje (manjša poraba naravnih virov, energije in onesnaževanja okolja, nižji ekološki in ogljični odtis),
- z izboljšanjem kakovosti naravnega okolja in biotske raznovrstnosti,
- z ohranjanjem virov, ki lokalne skupnosti naredijo odporne na socialno-ekonomske dejavnike in pretrese v globalnih prehranskih, energetske in trgovinskih sistemih (vode, rodovitne prsti, obnovljivih virov energije),
- s smotrnejšo rabo javnih prostorskih virov oz. javne infrastrukture,

+ vzpostavljanju lokalnega krožnega gospodarstva:

- z vzpostavljanjem verig v lokalnem gospodarstvu,
- saj se denar in nemonetarne transakcije vrtijo v lokalnem okolju in povečuje blaginjo prebivalcev,
- z ustvarjanjem (zelenih) delovnih mest in novih možnosti za delo (tudi izboljšanje zaposlitvenih možnosti oseb iz ranljivih skupin),
- z uveljavljanjem na trgu delovne sile v okvirih pravičnosti, solidarnosti, transparentnosti in skupne odgovornosti,
- z ustvarjanjem novih poslovnih priložnosti,
- z razvojem kreativne ekonomije in družbenih inovacij v lokalnem smislu,
- z medgeneracijskim povezovanjem,
- s spodbujanjem prostovoljstva,
- s plemenitenjem socialnega kapitala,
- z zmanjševanjem odvisnosti od uvožene hrane in nafte,

+ pozitivnim vplivom na družbo:

- z opolnomočenjem skupnosti,
- s krepitvijo solidarnosti in družbene povezanosti prebivalstva, ki utrjuje skupnost in medsebojno pomoč,
- z medsektorskim povezovanjem tako med organizacijami kot posamezniki,
- z odpravo predsodkov, vključujočim in sodelovalnim vzdušjem, kjer se vsi počutijo dobrodošli, sprejeti in cenjeni, ne glede na družbeni ali ekonomski položaj,
- s širjenjem, izmenjavo in restavriranjem (starih) znanj in izkušenj,
- z bolj samostojnim prepoznavanjem družbenih problemov in potreb ter zmožnosti samostojnega iskanja ustreznih rešitev,
- s krepitvijo identitete ter ohranjanjem naravne in kulturne dediščine,
- z zagotavljanjem večje kakovosti bivanja v lokalni skupnosti.

Trajnostne skupnostne prakse dosegajo **sinergijske učinke**, saj hkrati naslavljajo okoljske, družbene in gospodarske probleme.

Prispevek k trajnostnemu razvoju na globalni ravni in ciljem novega globalnega razvojnega okvirja

Z dejavnostmi na lokalni ravni vplivamo na reševanje izzivov na svetovni ravni. Trajnostne prakse, ki v našem lokalnem okolju delujejo po principu »*razmišljaj globalno – deluj lokalno*« in pri tem upoštevajo vodilo »*dobro za vse – zame, za skupnost in za planet*«, nam nakazujejo smer delovanja za doseganje trajnostnega razvoja na lokalni in globalni ravni. Še nikoli nismo bili tako povezani med seboj, obenem pa tudi globalno soodvisni. Zato je velika potreba po odgovornem in solidarnem razvoju v skladu z nosilno sposobnostjo planeta, saj so prav države globalnega juga tiste, ki najbolj čutijo posledice netrajnostnega delovanja razvitih držav.

Trajnostne skupnostne prakse s svojim delovanjem in preko zgoraj opisanih koristi **prispevajo k ciljem Agende po letu 2015** (več o ciljih zgoraj), ki se osredotočajo na:

- dostojanstvo (odprava revščine in boj proti neenakosti),
- zagotovitev zdravega življenja, znanja in vključevanja žensk in otrok,
- zaščito ekosistemov za vse prebivalce našega planeta in zanamce,
- partnerstvo za spodbujanje globalne solidarnosti za trajnostni razvoj,
- pravičnost in spodbujanje varnih in mirnih družb ter močnih institucij,
- blaginjo, ki temelji na močnem, vključujočem in transformativnem gospodarstvu.

Trajnostne skupnostne prakse prispevajo tudi k **doseganju ciljev** EU na področju podnebnih sprememb, inovacij, socialne vključenosti in zaposlovanja, ki naj bi pripeljali do pametnega, trajnostnega in vključujočega gospodarstva (Strategija Evropa 2020).

6. Skladnost politik za razvoj

Evropska unija je skupaj z državami članicami največja donatorka razvojne pomoči na svetu. Vendar pa njen vpliv na države globalnega juga lahko realno ovrednotimo šele skozi prizmo kombiniranega učinka celotnega nabora evropskih politik. Evropska unija namreč ni samo velika donatorka razvojne pomoči, ampak je odgovorna tudi za izvozne subvencije, ki uničujejo kmetijske sisteme v deželah globalnega juga. Lakota po surovinah evropskih podjetij ogroža okolje in uničuje lokalne skupnosti v najrevnejših državah. Če bi imeli vsi prebivalci sveta ekološki odtis povprečnega državljana EU, bi za zadovoljevanje potreb po naravnih virih potrebovali 2.6 planeta.

S svojim sistemom politik Evropska unija dejansko z eno roko daje, z drugo pa jemlje. Prispevati k odpravi revščine v svetu je plemenit cilj evropske razvojne pomoči, ki ima med državljani EU visoko podporo. Vendar pa neskladnost politik EU ta prispevek močno zmanjšuje, če ne celo izničuje. Šele z usklajenim sistemom politik, ki se medsebojno ne spodkopavajo, je namreč mogoče učinkovito dosegati razvojne cilje ob racionalni porabi javnih sredstev.

EU in njene države članice imajo v Lizbonski pogodbi zapisano pravno obveznost, da svoje politike uskladijo z razvojnimi cilji. Predvsem je pomembna skladnost pri politikah z največjim vplivom na razvoj: trgovinski, energetski, kmetijski in ribiški, okoljski in podnebni ter migracijski politiki. Pomen skladnosti politik je poudarjen tudi na spletni strani Evropskega leta za razvoj, kjer je načelo »skladnosti politik za razvoj« navedeno kot eno od 15 najpomembnejših dejstev o razvojnem sodelovanju EU.

Škodljivi učinki politik, ki služijo parcialnim interesom vplivnih skupin na račun večinskega, pogosto najrevnejšega prebivalstva, so velika ovira za doseganje ciljev novega razvojnega okvira po letu 2015.

Več informacij o skladnosti politik za razvoj na spletni strani projekta Skladnost politik za razvoj (Platforma Sloga) in v poročilu Evropske komisije za leto 2013.

Neskladnost politik za razvoj in trgovinske politike

Leto 2015 je leto, ko se sprejemajo Cilji trajnostnega razvoja, obenem pa tudi leto, ko intenzivno tečejo pogajanja o prostotrgovinskih sporazumih. V pripravi teh sporazumov sodeluje tudi Evropska Unija, ki je dolgo uživala ugled visoko razvite demokratične družbe, ki veliko pozornosti namenja skrbi za človeka in okolje. S sodelovanjem v pogajanjih o treh pomembnih prostotrgovinskih sporazumih je tudi EU stopila na pot, ki postavlja mednarodno trgovino nad človeka in okolje. Ti sporazumi so TTIP (Čezatlantsko trgovinsko in naložbeno partnerstvo med EU in ZDA, CETA (Celovito gospodarsko in trgovinsko sodelovanje med EU in Kanado) in TiSA (Sporazum o trgovini s storitvami med več kot 23 državami, vključno z EU).

Nevladne in druge organizacije opozarjajo, da bodo prostotrgovinski sporazumi negativno vplivali na ekonomsko manj razvite države, obenem tretje države, ki v pogajanja niso vključene, kar izničuje prizadevanja ciljev Agende po letu 2015. Izražajo zaskrbljenost, da bo TTIP potisnil male kmete gospodarsko revnejših južnih regij v še večjo revščino. Nemška organizacija EurActiv poroča, da bo sporazum TTIP ogrozil lokalno podporo malim kmetom v državah v razvoju in s tem še povečal globalno prehransko krizo.

V okviru projekta *Skladnost politik – pogoj za doseganje ciljev mednarodnega razvojnega sodelovanja* bo jeseni 2015 pripravljena obširnejša analiza neskladnosti politik za razvoj in trgovinske politike ter kampanja za izboljšanje skladnosti politik EU z razvojnimi cilji na primeru trgovinske politike EU.

Priloga: Primeri dobrih trajnostnih skupnostnih praks

Družbene spremembe se v zadnjih letih intenzivno dogajajo od spodaj navzgor, dobre prakse med njimi še niso bile sistematično popisane. Predstavljamo prvi nabor dobrih trajnostnih skupnostnih praks, ki ga bomo v naslednjih mesecih še dopolnjevali.

Trenutni izbor predstavlja pisano paleto trajnostnih skupnostnih praks, ki živijo v slovenskem prostoru in odgovarjajo na mnogotere družbene in okoljske izzive. Predstavljamo jih na področjih, ki pa se med praksami prekrivajo. Ključne besede teh praks v nadaljevanju kažejo na to, da te prakse pokrivajo velik spekter dejavnosti: ustvarjanje skupnosti, ohranjanje lokalno pridelanih semen, zadružništvo, lokalni menjalni sistemi – ekonomija deljenja, ponovna uporaba, gozdno-lesna veriga, kultura, izobraževanje, trajnostni razvoj, lokalne ekonomije, medgeneracijsko povezovanje, skupnostna prenova, začasna raba prostora, kulturna dediščina, rokodelstvo, trajnostna potrošnja, povezovanje skupnosti, zmanjševanje količine odpadkov, kroženje dobrin, trajnostna mobilnost, zdravo življenje, spodbujanje vrednot povezovanja in solidarnosti, podjetništvo, samooskrbnost, družbene inovacije, ekološko kmetijstvo, sonaravna gradnja, razkošna preprostost, prostovoljstvo, skupnostno naročanje, urbano vrtnarjenje, skupnostna prenova prostora, skupnostno upravljanje, samoorganizacija, lokalna samouprava, direktna demokracija, civilni nadzor, gradnja nestrankske politike, sprememba družbeno-političnega sistema, združevanje ljudi, ohranjanje biotske pestrosti, vrtičkarstvo, skupnostni trajnostni turizem, sobivanje.

V nadaljevanju je predstavljenih **27 domačih trajnostnih skupnostnih praks**, ki ilustrirajo raznolikost njihovih pojavnih oblik. Naj predstavljajo navdih in spodbudo za prenos v druge dele Slovenije.

Menjalni krog Zasavje (LETS Zasavje, <http://lets-zasavje.blogspot.com/>)

LETS (Local exchange trading sistem) je projekt, katerega namen je vzpostaviti uravnoteženo odprto skupnost, znotraj katere si medsebojno izmenjuje dobrine in storitve ter si po svojih močeh pomaga v smislu medsosedske pomoči. Na pobudo aktivnih članov skupine v Zagorju obstaja prostor, kamor lahko odložite višek hrane in/ali pa iz njega vzamete kar potrebujete. Na stari telefonski govornici nasproti Delavskega doma Zagorje je napis z vsebino »Prosta hrana, vzemi kar potrebuješ, prinesi višek« s pripisom: »Ustvarjamo nov svet, morda je strašljivo neznan, a vanj stopamo skupaj«. Filozofija, na katero se opirajo, je v svojem bistvu zelo preprosta: »zakaj bi brezglavo metali stran, če lahko zamenjamo, delimo, podarimo in s tem krepimo sebe in skupnost«.

Razvoj inovativnih lesenih oken WINTHERWAX (M SORA, www.wintherwax.si; www.m-sora.si)

Poslanstvo podjetja M SORA je zagotavljati dolgoročno varnost zaposlenim. Uspešnost in visoko konkurenčno sposobnost podjetje zagotavlja s stalnim vlaganjem v strokovno izobraževanje zaposlenih, razvojem novih izdelkov in investicijami v sodobno tehnološko opremo. M SORA je močno vpeta v lokalno skupnost, kar izkazuje tudi s sodelovanji in podpiranjem dejavnosti, ki se dogajajo v lokalnem okolju. Podjetje zaposluje širok spekter delavcev tako po starostni kot po izobrazbeni plati, vključuje študente in dijake v okviru delovnih praks in raziskovalnih nalog ter uspešno sodeluje tako z znanstveno-raziskovalnimi ustanovami kot s slovenskimi podjetji iz drugi področij. Poglavitna dejavnost podjetja je izdelava kakovostnih oken in vrat, poleg tega pa je velik poudarek na razvojnih aktivnostih preko internih, nacionalnih in evropskih razvojnih projektov. Podjetje deluje po principih zadružništva, saj so lastniki podjetja zaposleni, poleg tega so vsi osnovni elementi okna plod slovenskega razvoja in domače proizvodnje, okna pa iz lokalne strateške surovine – slovenskega lesa.

Revitalizacija četrta Tabor (Društvo kulturna četrta Tabor, www.kct.si)

Ljubljanska četrta Tabor je dolgo veljala za sivo in zaspano področje, že nekaj časa pa s pestrim dogajanjem dokazuje, da so spremembe vedno mogoče. V tej četrti namreč delujejo številne kulturne, vzgojno-izobraževalne, umetniške idr. organizacije, ki so se povezale v Društvo kulturna četrta tabor (KČT). Društvo je bilo ustanovljeno marca 2011 na pobudo zavoda Bunker z namenom povezovanja in sodelovanja posameznikov in organizacij v soseski Tabor, razvijanja kakovostnih odnosov ter z željo zgraditi močno, toplo, zeleno sosesko.

Društvo je zaživelo, postaja vedno bolj prepoznavno in tudi povezovanje ter sodelovanje med partnerji se je okrepilo. Največji skupni letni projekt KČT-ja je Dan soseda. Namen dogodka je povezati sosedske prebivalce in ustanove, da bi se bolje poznali in bolje sodelovali, da bi vsaj en dan v letu preživeli skupaj v prijetnem druženju in ustvarjanju.

Celovita urbana prenova Savskega naselja v Ljubljani (prostoRož, www.prostoroz.org)

V okviru celovite urbane prenove Savskega naselja se je društvo prostoRož povezalo z lokalnimi organizacijami, da bi skozi organizirana ali spontana druženja lažje pristopili k lokalnemu prebivalstvu. Za konstruktivno vključevanje stanovalcev v proces prenove soseske je treba uvesti sistem »planiranja skupnosti« in zagotoviti njihovo izobraževanje, predvsem z organizacijo delavnic in oblikovalskih posvetovanj. V teku treh let se je v projekt vključilo tudi več različnih strokovnjakov, mestnih institucij ter nevladnih organizacij in skupaj smo oblikovali program celovite urbane prenove soseske. Ta poteka na več nivojih, od socialnih, kulturnih, športnih dejavnosti, neformalnih druženj, do oblikovanja prostorske vizije soseske. Glavni namen delovanja je grajenje močne lokalne skupnosti, ki bo enakopravna in kompetentna sogovornica mestnim oblastem in ki bo tudi sama v določeni meri poskrbela za svoj javni prostor.

Do sedaj se je v soseski zgodilo že marsikaj: izdelalo se je urbano pohištvo, očistilo in obnovilo se je igrišče, uredili so se skupnostni premični vrtovi, organizirale so se igre za otroke ter delavnice in delavne akcije za vse generacije, zbirajo se tudi želje, predloge in pobude prebivalcev ter zapisujejo se Savske zgodbe. Organizirajo se tudi Zbori za Savsko naselje, na katerih so se oblikovale delovne skupine za posamezna področja urejanja soseske: za promet, opremo, zelenje in dogodke. Na pobudo domačinov se je začel izdajati tudi časopis Savčan, oblikovala se je Vizija javnega prostora Savskega naselja, skupaj in ob pomoči mesta se je uredilo športno igrišče na Mislejevi ulici, letos pa prenavljajo še otroško igrišče ob Savskem hribu.

K prenovi javnega prostora v Savskem naselju pristopajo na način, ki predstavlja veliko več kot le revitalizacijo in fizično prenovu javnega prostora. Je oblika prenove, ki se osredotoča na skupnost vsaj toliko kot na prostor. Posledice takšnega načina dela so trdne povezave med prebivalci in organizacijami, ki bodo v prihodnosti, ne samo na ravni soseske, temveč tudi širše, porajale tudi nova sodelovanja.

Pošteno plačilo za pošteno delo! (Prevajalska zadruga Soglasnik, www.soglasnik.si)

Prevajalska zadruga Soglasnik, kjer je vsak član zadruge tudi njej lastnik in soustvarjalec, si prizadeva za pravične delovne pogoje ter etično in transparentno poslovanje. Na vsakem računu je viden natančen razrez cene storitve - koliko ima od celotnega zneska prevajalec, koliko lektor, koliko zadruga in kolikšen znesek vrača nazaj v lokalno okolje. S tako zbranimi sredstvi načrtujejo izvesti brezplačno učno pomoč tujih jezikov za socialno šibke otroke, organizirati jezikovni tabor ipd.

Pletilska kooperativa Breja Preja (www.brejapreja.wordpress.com)

Pletilska kooperativa Breja Preja prispeva svoj kamenček v mozaiku 1% proizvajalcev v tekstilni industriji, ki temelji na pravični trgovini. Izdelki temeljijo na domači volni, interpretaciji tradicionalnih vzorcev, na inovativnem slovenskem oblikovanju in rokodelkah, ki dobijo pošteno plačilo za pošteno delo. Poleg tega obuja in re-interpretira kulturno dediščino na področju volnenih izdelkov, ki so v Sloveniji doma. Kooperativa tudi vzpostavlja trajnostni poslovni model z družbeno odgovornostjo.

Zelemenjava (<http://www.zelemenjava.si>)

Zelemenjava (zelenjava + menjava) je gibanje in skupnost za izmenjavo pridelkov naših vrtov, ki temelji na druženju in prostovoljnem delu posameznikov. Spodbuja solidarnost, dobrosrčnost, druženje in spoštovanje dela naših rok. Zelemenjava poteka že v več kot 30 slovenskih krajih. Na Zelemenjavi se menjajo semena, sadike, pridelki, recepti, izkušnje in navdihi z domačega vrta. Njen cilj je, da na solidaren in zabaven način poveže vse navdušence dobrot in lepote z domačega vrta ter da navdušenje raztroši tudi med ostale someščane in sovaščane. Zelemenjava vabi vse brez izjeme: vrtnarske guruje in popolne začetnike, mlade in stare, take z enim samim lončkom na balkonu kot tiste s kilometrsko njivo.

ZOOPI izmenjava igrač (ZOOPI zavod za otrokom in okolju prijazno igro, www.ekoigrace.org)

ZOOPI pomaga staršem ustvarjati pogoje za zdravo otroško igro v sozvočju z naravo. Nagovarja starše in vse, ki vzgajajo otroke, in jim pomaga ustvarjati pogoje za zdravo otroško igro v sozvočju z naravo. Organizira izmenjave igrač in dogodke, s katerimi daje otrokom priložnost, da se prosto igrajo v naravnem okolju. Verjame, da je igra zelo pomembna za zdrav razvoj in dobro počutje otrok ter obenem podpira učenje in ustvarjalnost. Otroške igrače so vseprisotne v vseh gospodinjstvih z otroki, vendar si le redko vzamemo čas za razmislek, kakšen vpliv imajo na zdravje in dobro počutje naših otrok ter kako obremenjujoče so za naše okolje. Naši otroci potrebujejo manj igrač, te pa bolj kakovostne in okolju prijaznejše.

Tekstilnica - izmenjava oblačil (Društvo Ekologi brez meja, www.tekstilnica.si)

Dogodki izmenjave rabljenih oblačil si prizadevajo doseči več ciljev. Poglavitna pa sta dva - da še rabljena oblačila ne pristanejo na odlagališčih in da ljudi prepričamo, da nošenje oblačil iz druge roke ni nekaj slabega. V dveh letih, odkar se je pričel projekt Tekstilnica, je opazen velik premik v razmišljanju ljudi, ki kupujejo veliko manj oblačil zase in za svoje družinske člane ter tako pomembno pripomorejo k ohranjanju okolja in seveda tudi družinskega proračuna. Izmenjave so postale družabni dogodek, kjer se srečujejo ljudje dobre volje in pozitivnega odnosa do okolja. In je tudi dogodek, ki pritegne vse več prostovoljcev - mladih in starih, takih, ki prostovoljno delajo že kje drugje ali pa jim je to prva izkušnja. Tekstilnica izmenjevanje oblačil s pripomočki in gradivi spodbuja tudi v drugih lokalnih okoljih, ki so tako že postale del drugih dogodkov, festivalov ali pa so dobile nadgradnjo (sodelovanje znanih osebnosti, festival ročnih del, sejem...).

Načrtovanje, gradnja in vzdrževanja trajnostne gorsko-kolesarske infrastrukture (Zadruga BikeLab z.o.o., so.p., www.bikelab.si)

Temeljni namen Zadruga je razvoj in implementacija alternativnih, trajnostnih logističnih in prometnih rešitev. S svojimi storitvami odgovarja na potrebe širšega socialnega okolja. Namen Zadruga je promocija trajnostne mobilnosti, trajnostnega prometa, kolesarjenja in zelenega turizma. Svoje poslanstvo dosega preko servisa, reciklaže in izposoje koles ter mobilne kolesarske delavnice oz. popravilnice. Glavni cilji so osredotočeni na ohranjanje narave, urejanje in varstvo okolja, znanost, raziskovanje, izobraževanje, usposabljanje in vzgoja, spodbujanje razvoja zelenih ekonomij, ohranjanje kulturne, tehnične in naravne dediščine, razvoj amaterskega športa in telesne kulture, katere namen je rekreacija in socializacija, varstvo in promocija zdravja, spodbujanje razvoja lokalne skupnosti, razvoj tehnične kulture, razvoj trajnostne mobilnosti, razvoj turističnih produktov in namenske turistične infrastrukture, interdisciplinarno povezovanje in oblikovanje interdisciplinarnih programov in turističnih produktov na osnovi tehničnih znanj, naravovarstva ter znanj s področja kulture.

Študentski skupnostni vrtovi (Študentski dom Ljubljana, <http://www.stud-dom-lj.si/>)

Projekt Študentski skupnostni vrtovi je namenjen predvsem stanovalcem Študentskega doma Ljubljana, da bi lahko ob napornem študijskem delu kakovostno uživali v svojem prostem času pri delu v naravi, se družili in prizadevali za skupne cilje ter razvijali vrednote trajnostnega razvoja. Projekt pa ob sočasnih aktivnostih ekološkega kmetijstva, ločenega zbiranja odpadkov, kompostiranja ter športnih aktivnostih nagovarja vse generacije in jih spodbuja k zdravemu življenju ter tako služi kot izobraževalni zgled prebivalcem Ljubljane, ki so pogosto vabljeni v njihovo sredino.

Knjižnica REČI (ProstoRož, Mestna občina Ljubljana, Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije, Slovenia Coworking, Lokalna skupnost Savsko naselje, <http://www.knjiznicareci.si/>)

Knjižnica REČI je neprofitna izposojevalnica najrazličnejših predmetov za prosti čas, ki deluje po vzoru klasične knjižnične izposoje. V času, ko imajo ljudje vse manj denarja, si lahko z izposajo namesto kupovanjem nadomeščajo manjkajoče predmete. Souporaba pa prinaša še številne druge koristi, predvsem doprinese k manjši porabi (naravnih) virov ter spodbuja razvoj skupnosti. Primarna ciljna skupina so prebivalci Savskega naselja, ki so vpeti v upravljanje Knjižnice REČI, hkrati pa so zaradi lokacije bivanja primarni potencialni člani Knjižnice REČI. Seveda pa lokacija bivanja ni pogoj za članstvo, zato so v Knjižnico REČI včlanjeni tudi posamezniki, ki ne bivajo v Savskem naselju, vendar jih zanima souporaba.

Preteklost za prihodnost (CDUO, ROKODELSKA ZADRUGA, z.b.o., www.keramikacenter.com)

V okviru Kulturno izobraževalnega društva keramikov in lončarjev Podravja MAJOLIKA, ki je od maja 2015 tudi socialno podjetje, se že 13 let izvajajo delavnice, tečaji in predstavitve lončarstva in sodobne keramike. Dejavnost se odvija v keramičnem ateljeju, ki so ga pridobili in opremili v okviru mednarodnega PHARE projekta leta 2003 in ga v letu 2014 nadgradili z ustanovitvijo Rokodelske zadruga. Z ustanovitvijo novega podjetja v organizacijski obliki zadruga želijo z odprtim članstvom spodbujati sodelovanje ljudi, ki s svojim znanjem in delom zagotavljajo dodatno ponudbo kvalitetnih proizvodov in storitev, ki ohranjajo našo kulturno dediščino in jim zagotavljajo boljši socialno ekonomski položaj.

Krajinski park Logarska dolina (Logarska dolina d.o.o., www.logarska-dolina.si)

Krajinski park Logarska dolina je primer skupnostnega trajnostnega turizma, ki temelji na upravljanju s sodelovanjem lokalne skupnosti. V podjetju so družbeniki vsi lastniki zemljišč in objektov v parku. S primernimi aktivnostmi si prizadeva zagotoviti ohranitev krajinskega parka z vsemi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi ter poskrbeti za trajnostni razvoj v ravnovesju tradicionalnega gospodarstva ter turizma in domače obrti s ciljem zagotoviti pogoje za normalen razvoj in sožitje domačega prebivalstva in obiskovalcev.

Oživljanje socialne skupnosti (Mladi hišni prijatelji, www.mhp.si)

Osnovni cilji Mladih hišnih prijateljev so obnova, ureditev in povrnitev življenja javnim površinam skupnosti (parki, ploščadi, igrišča). Z raznolikimi aktivnostmi in stalno prisotnostjo v naselju želijo poudariti in utrditi vezi med prebivalci, jim vliti optimizem, občutek zaupanja, varnosti, odgovornosti in pripravljenost za sodelovanje ter soustvarjanje boljšega jutri v skupnosti. Lokalno skupnost želimo z našimi dejavnostmi, prisotnostjo in trudom narediti odpornejšo na negativne spremembe, ki so posledica dogajanja v širšem družbenem okolju, ter večati njeno sposobnost prilagajanja družbenim spremembam. Na dolgi rok pa je glavni cilj opolnomočiti socialno ogroženo mladino iz Savskega naselja oz. jim ponuditi možnost zaposlitve/samozaposlitve v okviru podjetja, ki deluje po socialnih načelih. V lokalnem okolju delujejo z družabnimi in izobraževalnimi dogodki ter umeščanjem novih vsebin v prostor, ki pomagajo pri oživitvi lokalne skupnosti in uresničevanju vrednot solidarnosti, povezovanja in samoorganiziranja (npr. brezplačni zunanji kino, vodna drča, druženja, športno rekreacijski dogodki, boljšjaki, smoothie zajtrki, peka palačink...).

TKALKA - skupnostni razvojni center (Združenje CAAP, so.p, <https://www.facebook.com/tkalka.weaver?fref=ts>)

Tkalka je alternativni poslovni objekt v osrčju Maribora, ki je leta 2014 odprl svoja vrata množstvu organizacij, iniciativ in posameznikov v tkaljenju procesov so-delovanja. Temeljne dejavnosti in interesi več kot 100 posameznikov in več kot 25 organizacij v Tkalki se tako prepletajo, povezujejo in križajo v organski delovni ter življenjski okolji. Tkalka je zato hkrati prostor in proces v njem: je coworking v neprestanem nastajanju, je fina tkanina profesionalne, idejne in bivanjske mnogoterosti, je podporno okolje družbeno angažiranega dela in življenja.

Tkalka se kot inkubator sprememb tkali v večglasju podjetništva in socialnega podjetništva, turizma, trajnostnega razvoja, nevladnega sektorja, svetovalne in zagovorniške dejavnosti, okoljskih programov, medgeneracijskega povezovanja ter podpornega okolja za razvoj kadrov in zaposlovanja, lokalnega okolja in njegovih proizvodov. S pretočnim prepletanjem raznobarnih niti Tkalka v njej organsko vznikata tudi nova platforma družbenih odnosov, v kateri delo in življenje stopata z roko v roki – med pisarnami, hodniki in stopnišči solidarnosti ter človekovega dostojanstva.

Semenj letni časi (Zadruga Skupaj, www.letnicasi.si)

Semenj letni časi želi ustvariti čim krajšo verigo zaupanja med kmetom in potrošnikom, skozi semenj - dogodek, ki povezuje skozi izmenjavo zdrave hrane, znanja skozi delavnice in predavanja ter iger za otroke. Ciljna publika so tako mlade družine z otroci, kot tudi vsi ostali, ki želijo ne le golega dogodka, temveč tudi druženja z istomislečimi ljudmi. Poslanstvo projekta je spodbujanje lokalne pridelave, predelave in prodaje svežih in zdravih kmečkih pridelkov in drugih izdelkov ter s tem povečevanje prehranske neodvisnosti. Z razumnim načrtovanjem želimo zmanjševati stopnje tveganja ter zagotavljati pošteno ceno vsem udeleženiim. V skladu s kulturo neizkoriščanja in trajnostnim življenjskim slogom se zavzemajo za aktivno sodelovanje vseh deležnikov, vzpostavljanje sinergij za aktivno ozaveščanje na področjih zdravja, prehrane in kulture, razvijanje kakovosti bivalne kulture s krepitvijo medsebojnih odnosov, sožitje med mestom in podeželjem in medgeneracijsko povezovanje.

Trajnostni park Istra (Zavod Trajnostni park Istra, <http://parkistra.com>)

Trajnostni park Istra, ekološka skupnost v nastajanju, ustvarja prostor sodelovanja in inovativnosti. Uvaja podporno okolje za raziskovanje, izobraževanje in aktivno prakso trajnostnega razvoja. Je model celovite implementacije trajnostnih praks: družbene, okoljske, gospodarske in kulturne. S prepletanjem različnosti Park vzpostavlja varno vključujoče okolje. S kompetentnimi posamezniki in organizacijami oblikuje modele trajnosti v praksi, ki jih bo mogoče uporabiti tudi drugod po Sloveniji in zunaj nje. Raste iz izjemnih danosti pasu v Istri tik ob slovensko-hrvaški meji, kjer ustvarjalni ljudje prispevajo kamenček k mozaiku trajnostne družbe prihodnosti.

Ekološka vaška sirarna Čadrg (Ekološki kmetje Čadrg, www.prilovrcu.si)

Ekološka sirarna Čadrg je edina še delujoča skupna vaška sirarna, ki svoje mleko predeluje celo leto. Tri ekološke kmetije v vasi svoje mleko predelajo v skupni vaški sirarni v avtohtoni ekološki sir Tolminc. Vas Čadrg so prebivalci poimenovali ekovas, saj so kar štiri od petih kmetij ekološke. Ponujajo ekološko mleko in mlečne izdelke (kravji sir, sirarsko skuto, sirotko). Prehod s konvencionalnega na ekološko kmetovanje je bil za Čadrg skoraj samoumeven. Že pred odločitvijo za ekološko kmetovanje je vzreja govedi temeljila na tradicionalnih izkušnjah, kar velja tudi za oskrbo pašnikov in pridelavo krme za živino. Tudi sir in skuto so izdelovali po tradicionalnem postopku. Ker je zaradi ekološkega kmetijstva in z njim povezane turistične dejavnosti izboljššan dohodek prebivalcev vasi, je kakovost življenja višja, gorsko podeželje pa ostaja ohranjeno.

Zeleni krog - skupnostno naročanje sonaravno pridelanih dobrot s slovenskih kmetij ter izmenjava semen, sadik in znanja (Društvo Zeleni krog Slovenije, www.zelenikrog.si)

Namen Zelenega kroga je v družbenem okolju Slovenije prispevati k udeležanju trajnostnega razvoja ter samooskrbe Slovenije s hrano in semeni, osveščati ljudi o pomembnosti obstoja slovenskih kmetij in sonaravno pridelanih dobrot lokalnih proizvajalcev, osveščati, kje in kako si zagotoviti kakovostne slovenske pridelke po ugodnejših cenah in načelih pravične trgovine, ter pomagati pri ohranjanju in izmenjavi slovenskih semen. Zeleni krog je vezni člen med kmeti, ki pridelujejo na prijazen način, in potrošniki. V ta namen organizirajo improvizirane tržnice na način skupnostnega naročanja in izvajajo druge aktivnosti za krepitev samooskrbe lokalne skupnosti. Glavne dejavnosti so ozaveščanje o pomenu trajnostnega razvoja, samooskrbe, zdravju in okolju prijazno pridelane hrani brez fitofarmaceutskih sredstev, pomoč pri ohranjanju, širjenju in menjavi slovenskih semen in sadik med kmeti in vrtničarji, kar prispeva k ohranjanju biotske pestrosti avtohtonih, domačih ali tradicionalnih sort kulturnih rastlin, pomoč pri širjenju znanja na forumu Vse o vseh rastlinah.

Skupnostni urbani vrt Onkraj gradbišča (Kud Obrat, <https://onkrajgradbisca.wordpress.com/>, www.obrat.org)

Dolgo zaprto gradbišče ob Resljevi ulici v Ljubljani je Kud Obrat v sodelovanju z okoliškimi prebivalci in drugimi zainteresiranimi spremenil v skupnostni prostor, namenjen vrtovom, druženju, izobraževanju in kulturi. Projekt se je začel 2010 v okviru festivala Mladi levi (Zavod Bunker). Gre za primer začasne rabe prostora, saj imajo z lastnikom zemljišča - Mestno občino Ljubljana - sklenjeno pogodbo o brezplačni začasni rabi prostora, ki jo podaljšujemo iz leta v leto. Trenutno na Onkraj gradbišča okoli 100 udeležencev - večinoma okoliških prebivalcev - obdeluje okoli 40 vrtičkov in sodeluje pri javnih in skupnostnih dogodkih. Pri rabi in upravljanju prostora si pomagajo s pravilnikom, ki ga glede na sprotne ugotovitve spreminjamo iz leta v leto. Na Onkraj gradbišča organizirajo razne javne dogodke o ekološkem, urbanem vrtnarjenju in čebelarjenju; prostočasne dejavnosti za otroke, ki obravnavajo sobivanje z naravo v mestu; diskusije o pomenu participatornega načrtovanja in upravljanja mesta; kulturne dogodke ipd. Pri tem sodelujejo z udeleženci vrta, drugimi nevladnimi organizacijami, lokalnimi pobudami, strokovnjaki in posamezniki.

Trajnostna lokalna preskrba (Zadruga Dobrina, zadruga za razvoj trajnostne lokalne preskrbe, www.zadruga-dobrina.si)

Temeljni namen Zadruga Dobrina je razvoj malih kmetij, pravične trgovine z živili in zagotavljanje možnosti pravičnega plačila pridelovalcem in proizvajalcem. Hkrati je namen zadruga povezovanje podeželja z urbanim središčem, promocija in razvoj ekološkega kmetovanja, načel trajnostne lokalne preskrbe s hrano ter socialno-podjetniških dejavnosti na področju pridelave in predelave hrane, ter ohranjanje kulturne, tehnične in naravne dediščine s področja kmetijstva. Ustanovili so jo pridelovalci in predelovalci z majhnih tradicionalnih kmetij z območja Slovenskih goric. Ključne dejavnosti so oskrba vrtcev, šol in drugih institucij, tedenski zabožki z zelenjavo in sadjem, trgovina v centru Maribora in kmečki catering.

Samoorganizirane krajevne in četrtne skupnosti (Iniciativa mestni zbor, <http://imz-maribor.org/>)

Iniciativa mestni zbor (IMZ) je skupina za spodbujanje političnega in nestranskarskega samoorganiziranja četrtnih in krajevnih skupnosti v Mestni občini Maribor, ki je začela delovati novembra 2012. Prepričani so, da morajo mariborskim vstajam in različnim akcijam ljudske nepokorščine v Sloveniji slediti novi ustvarjalni in dolgoročni koraki razvoja, s katerimi bodo spreminjali ulice, četrti, krajevne skupnosti, mesta, državo in navsezadnje tudi svet.

Rešitev vidijo v samoorganiziranju, skupnih razpravah, izobraževanju, medsebojnem obveščanju in skupnem delovanju. Tako bodo lahko kritično, neposredno in ustvarjalno odgovarjali na izrojenost trenutnega družbeno-političnega sistema. Prizadevajo si, da si bodo z izvajanjem pritiska na vladajoče strukture in uveljavljanjem neposredne demokracije povrnili vse tisto, kar smo sami zanemarili ali nam je bilo odvzeto – soodločanje in soupravljanje na krajevni, občinski in državni ravni.

Varuhi semen, Društvo za ohranjanje biotske pestrosti kulturnih rastlin (www.semenska.org)

Varuhi semen, Društvo za ohranjanje biotske pestrosti kulturnih rastlin je leta 2011 nastalo je iz ideje skupnostnega ohranjanja starih, lokalno prilagojenih sort kulturnih rastlin, ki odgovarja na problematiko hitrega izginjanja rastlinskih genskih virov in vse bolj ogrožene samooskrbe s hrano. Društvo si prizadeva ozaveščati širšo javnost o vrednosti starih sort kulturnih rastlin in njihovem pomenu za lokalno samooskrbo s hrano. Skozi izobraževanja, ozaveščanje, Semensko knjižnico in druge aktivnosti krepijo zavedanje o pomembnosti sodelovanja pri doseganju in nadgrajevanju zastavljenega poslanstva. Alternativen način oziroma pristop k ohranjanju pestrosti kulturnih semen pooseblja Semenska knjižnica, ki temelji na medsebojnem povezovanju ljudi in rastlin. Semena, ki se skrivajo za vrati Semenske knjižnice, vsako leto potujejo v roke posameznikov, ki postanejo Varuhi določene sorte. Ti s setvijo, pridelavo semena, medsebojno izmenjavo in vračanjem semen poskrbijo, da se stare slovenske sorte ohranjajo in širijo po naših vrtovih in poljih.

Program Šolski ekovrtovi (Inštitut za trajnostni razvoj, www.solskiekovrt.si)

Program Šolski ekovrtovi je namenjen slovenskim vrtcem, osnovnim in srednjim šolam. V šolskem letu 2014/15 sodeluje kar 143 vzgojno-izobraževalnih ustanov iz vse Slovenije. Z dejavnostmi v programu želijo otrokom in mladim približati pridelavo hrane na ekološki način in jim pri tem pomagati, da začutijo in razumejo pomembnost narave. Vsako leto v ta namen priredijo dva nacionalna seminarja za vzgojitelje in učitelje, znanje v praksi pa prikažejo na terenskih delavnicah. Vsako leto podelijo tudi znak Šolski ekovrt najbolj prizadevnim vrtcem in šolam, ki sledijo merilom ekološkega vrtnarjenja, svoje dejavnosti in vrtove pa nadgrajujejo ter se povezujejo s širšo lokalno in zainteresirano javnostjo.

GT22 (Fundacija Sonda, www.gt22.si, <https://tgas2014.wordpress.com/>)

GT22 je kolektiv, ki v mecensko doniranih prostorih na Glavnem trgu 22 nadaljuje zgodbo Transnacionalne gverilske umetniške šole. Danes inter(trans)disciplinarni laboratorij, ki povezuje umetnost, kulturo, urbane športe in - življenje. Delovanje je zasnovano na organski rasti ustvarjalne skupnosti, ki se skozi skupne projekte in na osnovi refleksije odziva na potrebe skupnosti, ki se porajajo znotraj in onkraj prostorov. GT22 vzpostavlja trajno izobraževalno, raziskovalno in produkcijsko platformo. Poglavitne dejavnosti so umetnost, urbani športi, urbana kultura, samooskrba in kreativne industrije.

Zadruga Konopko, zadruga za razvoj trajnostne pridelave in predelave konoplje

(www.konopko.si)

Namen zadruga je povezovanje obstoječih in bodočih pridelovalcev ter predelovalcev konoplje, inovatorje, raziskovalce in druge zainteresirane na področju konopljarstva. Zadruga si prizadeva za razvoj pridelave in predelave konoplje v različne družbeno koristne namene, podporo majhnim in srednjim pridelovalcem in predelovalcem konoplje, pravično trgovino s konopljo in produkti iz konoplje ter povezovanje podeželja z urbanih središči. Zadruga skrbi za promocijo in razvoj ekološkega kmetovanja in trajnostne preskrbe s konopljo in produkti iz konoplje ter promocijo socialno-podjetniških dejavnosti na področju pridelave in predelave konoplje. Člani zadruga želijo živeti in delati trajnostno v sobivanju z naravo, preko zadružništva povezati Slovence - od kmeta do kupca, povezati urbana središča s podeželjem, promovirati samooskrbo in v Sloveniji pridelane izdelke ter na ta način generirati nova delovna mesta.